

МЕТОДОЛОГІЯ ПОТОКОВОГО ПІДХОДУ ДО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Трусова Н.В.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розглянуто методологічний базис планування фінансового потенціалу підприємств аграрної сфери. Виділено основні методи і прийоми фінансового планування, його цільовий напрямок в сфері господарської діяльності підприємств. Визначено економічний зміст планування фінансового потенціалу, що обумовлює можливість відокремлення об'єкта дослідження в загальній моделі фінансового забезпечення. Обґрунтовано, що у процесі планування фінансових заходів формується чітка стратегія та утворюється інвестиційна модель розвитку підприємства. Це дозволяє виділити критерії мінімізації рівня фінансового ризику та отримати додатковий прибуток. Визначено кількісні і якісні характеристики фінансових заходів необхідних для оцінки вартості фінансових ресурсів з урахуванням наявних у підприємства вільних коштів та потреби у додатковому фінансуванні.

Ключові слова: фінансове планування, фінансовий потенціал, фінансові заходи, фінансові ресурси, фінансові ризики, додаткове фінансування, інвестиційна модель.

Постановка проблеми. Теорія потенціалу яка об'єктивно ґрунтується на визначенні складу і структури фінансових ресурсів та джерел фінансування, а отже виокремлення критеріїв та показників оцінювання ефективності умов господарювання, потребує поглибленого дослідження в органічному поєднанні системного аналізу, планування, прогнозування, які являють собою дієвий інструментарій формування фінансового потенціалу підприємств аграрної галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням планування фінансового потенціалу певний час не приділялася достатня увага вітчизняних науковців. Нині різні аспекти цієї проблеми знаходиться в центрі уваги відомих вчених-аграрників, зокрема, В.Г. Боронос, О.Г. Білої, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, М.І. Залісько, П.А. Лайка, Б. Пасхавера, П.Т. Саблука, В.П. Савчука, П.А. Стецюка та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблематика планування фінансового потенціалу підприємств аграрної галузі стосується багатьох актуальних питань щодо формування, розміщення та використання фінансових ресурсів на макро-, мезо- та мікрорівнях. Разом з тим залишається значна частина питань, які мають дискусійний характер. Зокрема, відсутня єдина точка зору щодо інтерпретації економічної категорії «планування фінансового потенціалу підприємств»; методичних положень до планування фінансового потенціалу, який визначає нормативні критерії використання фінансових ресурсів в часовому просторі фінансового забезпечення підприємств аграрної галузі.

Метою статті є комплексне дослідження сутності економічної категорії «планування фінансового потенціалу підприємства» на засадах поточкового підходу, який уможливує відокремлення об'єкта фінансового планування в загальній моделі фінансового забезпечення аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. З розвитком ринкових відносин, ускладненням організаційної структури підприємств, в яких управління здійснюється не власником, а командою менеджерів, важливість планування фінансового потенціалу, як альтернативного джерела формування, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємств аграрної галузі

не зменшується, а навпаки, зростає. Необхідність планування діяльності підприємства в умовах ринку завжди пов'язана зі значним ступенем невизначеності зовнішнього та внутрішнього фінансового середовища. Крім того, діяльність підприємств аграрної галузі має специфічні особливості: значна за часом тривалість виробничого процесу, наявність великого лагу між операційним та фінансовим циклом, нерівномірність протягом року здійснення витрат і надходження фінансових ресурсів, високі рівні ризиків тощо.

Предметна сутність планування фінансового потенціалу інтерпретується як процес розробки моделі майбутньої фінансової стану суб'єкта, реалізація якого здійснюється, на основі визначення потреб в джерелах фінансування враховуючи об'єктивні умови господарювання, ймовірні тенденції розвитку, можливі обсяги фінансових ресурсів, які обмежені кількісними і якісними індикативними характеристиками, нормативними (пороговими) значеннями та плановими оцінками.

Теорія фінансового планування являє собою сукупність логічних та фундаментальних узагальнень досвіду фінансової практики підприємств, які ґрунтуються на глибокому розумінні закономірностей цього процесу та його значення в управлінні фінансовими ресурсами підприємства; розкриває суть, цілі, основні завдання та послідовності етапів здійснення. Важливою складовою теорії виступає методологія, яка представляє сукупність сутнісних підходів до здійснення планування фінансових ресурсів, що є у розпорядженні науки і практики, а також варіантів здійснення цього процесу [11, с. 318].

Економічний зміст фінансового планування більшість науковців розглядають з точки зору формування необхідних обсягів фінансових ресурсів в інвестиційній та фінансовій діяльності з розрахунком на довгостроковий період, визначення джерел фінансування та напрямів формування, розміщення й використання. Відмінності стосуються лише окремих деталей. Наприклад, І.О. Бланк розглядає його як «процес розробки системи фінансових планів і нормативних (порогових) показників із забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурса-

ми та підвищення ефективності його фінансової діяльності в довгостроковому періоді» [2, с. 108]. Схожої думки дотримуються Г.А. Семенов, В.З. Бугай, визначаючи фінансове планування «як процес систематичної підготовки фінансових рішень, які прямо чи опосередковано впливають на обсяги фінансових ресурсів, узгодження джерел формування та напрямів використання згідно з виробничими, маркетинговими планами, а також величину показників діяльності підприємства в довгостроковому періоді, які забезпечують вирішення задач найбільш раціональним способом» [11, с. 325].

О.М. Ліхачова у визначенні сутності фінансового планування акцентує увагу на процесі аналізу фінансової та інвестиційної політики, прогнозуючи їх результати впливу на економічне середовище комерційної організації з прийняттям рішення про допустимий рівень ризику і вибір остаточних варіантів фінансових планів [7, с. 15-16]. Але розвиваючи думку автора, треба зазначити, що трьохкомпонентна складова фінансового планування, яка поєднує в собі сукупність фінансових ресурсів, фінансові відносини і вартісну пропорцію джерел фінансування не формується під час стадії розподілу, що на нашу думку є дещо помилковим твердженням, оскільки пропорційність структури джерел фінансових ресурсів будується на стадії їх формування.

Н.А. Салига, Н.В. Дацій, С.О. Корецький визначають фінансове планування як «процес розробки системи фінансових планів за окремими аспектами фінансової діяльності підприємства, які забезпечують реалізацію фінансової програми в майбутньому періоді» [10, с. 89-110]. Схожої думки дотримується В.М. Шелудько, який зазначає, що фінансове планування як «система фінансових планів із визначенням фінансових цілей, встановлює відповідний рівень платоспроможності, ліквідності, прибутковості підприємства і формує послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей» [14, с. 327]. У зазначених підходах заслуговує увагу орієнтація на стратегічний аспект фінансового планування, оскільки в сучасних умовах він є ключовим в організації фінансового управління, що доповнюється тактичними та оперативними рівнями планування.

Частина дослідників пояснюють відмінність між фінансовим плануванням та прогнозуванням протяжністю часового горизонту, яким вони оперують: довгострокові розрахунки відносять до прогнозних, а середньо- та короткострокові – до планових. Ще однією особливістю при їх виокремленні називають ступінь деталізації фінансових показників: для фінансового прогнозування використовується менший рівень деталізації, для фінансового планування – значно вищий.

О.Г. Біла вбачає відмінність між фінансовим прогнозуванням і плануванням ступінь конкретності, період передбачення, ступінь визначеності та вірогідності здійснення [1, с. 22]. Однак, на нашу думку, збільшення часового періоду зменшує як саму визначеність, та і ймовірність здійснення. За визначенням В.В. Царьова, «фінансове планування – це очікувана науково обґрунтована оцінка економічного, фінансового, техніко-технологічного стану підприємства в перспективі. Воно

носить характер імовірності і на відміну від фінансового прогнозування, визначає напрями і необхідні обсяги ресурсів для здійснення намічених перспективних конкретних цілей» [13, с. 64].

М.Т. Пашута та А.В. Калина вважають, що фінансове планування на відміну від прогнозування є пошуком майбутнього економічно виправданого рішення, яке характеризується як зусилля, що відображають втілення вже прийнятого господарського рішення [8, с. 16-21]. Вважаємо, що найбільш суттєва різниця між фінансовим плануванням і прогнозуванням полягає в їх об'єктах. Перший розглядає конкретні дії та заходи, поява і необхідність яких зумовлена прагненням суб'єкта планування досягти бажаного стану. Водночас об'єкт прогнозування усвідомлює стан та ймовірні тенденції розвитку подій, предметів, явищ, процесів, на які суб'єкт прогнозування не може вплинути, а може лише свідомо їх враховувати та використовувати. Ця відмінність визначає всі інші якісні характеристики, притаманні прогнозуванню.

А.К. Казанцев, В.І. Малюк та Л.С. Серова, розглядають фінансове планування як основну функцію фінансового управління, яка полягає в обґрунтованому формуванні напрямів і пропорцій фінансової діяльності підприємства відповідно до встановлених цілей розвитку, можливостей ресурсного забезпечення та наявного попиту на ринках. Мета фінансового планування, в їх розумінні, полягає в тому, що при проведенні планових розрахунків забезпечується деталізація встановлених фінансових рішень із доведенням їх до окремих структурних ланок і виконавців, визначається склад необхідних фінансових ресурсів, узгоджується черговість, терміни реалізації та умови забезпечення фінансового плану на кожен період часу [4, с. 17].

Близька до вищезазначеного позиція І.М. Верчинської, яка вбачає фінансове планування як функцію управління підприємством, що визначає основні напрями і пропорції його економічного розвитку через забезпечення процесу виробництва джерелами фінансування на ринку фінансових ресурсів. [3, с. 167]. При цьому О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов під фінансовим плануванням розуміють «процес розробки і прийняття фінансових рішень кількісного та якісного характеру і визначення шляхів найефективнішого їх досягнення» [9, с. 246].

Проаналізовані позиції представляють основний спектр думок стосовно предметної суті фінансового планування. Їх узагальнення дозволило інтерпретувати поняття економічної категорії «планування фінансового потенціалу підприємства» як поетапний процес планування потоку фінансових ресурсів, враховуючи кількісні та якісні обмеження щодо розміщення та використання їх елементів, які забезпечують потребу в фінансуванні діяльності суб'єкта та оцінку майбутнього його фінансового стану в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Організація планування фінансового потенціалу має свою внутрішню структуру та логіку. При цьому виникає необхідність у з'ясуванні окремих елементів та потоків ресурсів, які відносяться до цілісної композиції планування фінансової діяльності підприємства. Така необхідність зумовлена

тим, що з цього приводу існують певні розбіжності в поглядах науковців щодо теоретичного підґрунтя фінансового планування, яке базується на теорії фінансів і положенні ризик-менеджменту та визначають його предметну основу. На цих засадах ґрунтуються управлінські рішення щодо формування сталого економічного розвитку підприємства (рис. 1).

Таким чином, основними положеннями, що забезпечують методика планування фінансового потенціалу підприємства аграрної галузі є такі:

адаптація системи господарювання суб'єкта до фінансових відносин;

впровадження гнучкого ризик-менеджменту фінансового потенціалу;

забезпечення інтегрованої оцінки та планування фінансового потенціалу з метою забезпечення стійкого фінансового стану підприємства за умови змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Об'єктами планування фінансового потенціалу виступають фінансові ресурси, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту; фінансова діяльність суб'єктів господарювання; фінансові відносини, які отримують в плані кількісне вираження; дохід (виручка) від реалізації продукції; формування прибутку та його розподіл; обсяги відрахувань у відповідні фонди, у т.ч. дивідендні з подальшим їх використанням; обсяги позикових джерел фінансових ресурсів, умови та строки їх залучення; обігові кошти, джерела їх формування та поповнення; капітальні вкладення та джерела їх фінансування; податкові платежі та розрахунки з бюджетом; фінансові інвестиції; випуск власних цінних паперів.

Ключовими ризикоорієнтовними індикаторами планування фінансового потенціалу є витрати на управління фінансовими ресурсів, які формують фінансовий план (план прибутків і збитків та

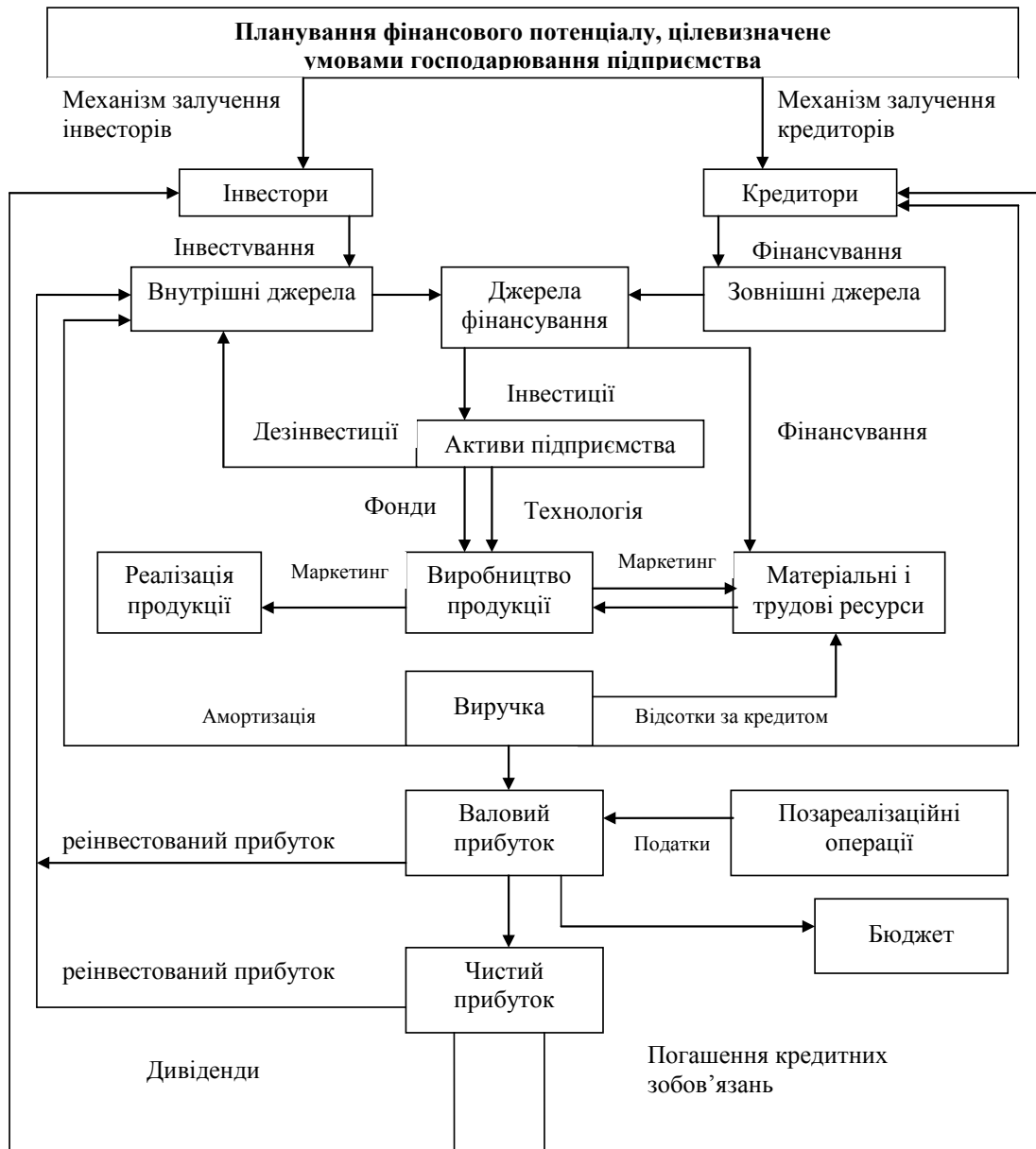

Рис. 1. Елементи і потоки ресурсів планування фінансового потенціалу підприємств аграрної галузі

Джерело: удосконалення автора на основі [8, с. 122; 11, с. 294; 13, 152-153]

руху фінансових потоків) з конкретизацією його складових, але без зміни постатейної структури. При цьому, зміцнення фінансового потенціалу (що є головною метою реалізації механізму фінансового планування) забезпечується при мінімізації рівня ризику фінансування, підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Між тим, ринкові моделі господарювання підприємства, які мають динамічний характер, вимагають повного уявлення про наслідки прийняття управлінських рішень щодо виконання фінансових зобов'язань, підвищення ефективності використання майнового потенціалу із обґрунтуванням завдань фінансової та інвестиційної діяльності, а також способів їх досягнення. В сукупності зазначені вимоги визначають необхідність вартісної оцінки майнових активів підприємств.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Планування фінансового потенціалу підприємства аграрного галузі забезпечує не тільки можливість утримання конкурентних позицій на ринку, формування стабільного економічного розвитку сільського господарства, а й існування аграрної економіки в цілому. Підвищення фінансової відповідальності підприємств, жорсткі вимоги до виконання фінансових зобов'язань, бюджетні обмеження щодо їх діяльності, спонукають до проведення заходів, які мають поетапну форму розкриття напрямів системного розподілу вар-

тості фінансових ресурсів, враховуючи ідентифікатори ризику фінансування. На першому етапі повинно бути обґрунтовано економіко-математична модель «блок синхронізація», яка забезпечує поєднання інтересів макро- та мікроекономічного рівнів, що є аргументом для планування фінансового потенціалу за сукупністю факторів економічного розвитку. Представлені параметри планування фінансового потенціалу дозволяють сформулювати передумови фінансового розвитку підприємства в довгостроковому періоді із певним обсягом реальних і можливих фінансових ресурсів, розмір яких визначається з урахуванням фінансового ринку та державної фінансової підтримки. Другий етап забезпечує умови планування фінансового потенціалу мікрорівня, який визначає пріоритетність управлінських рішень в множині системних ознак, ідентифікує чинники впливу на фінансові підсистеми підприємства. На третьому етапі формується методичний підхід до регулювання та оцінювання фінансового потенціалу підприємств за сукупністю індикаторів, що характеризують фінансове забезпечення галузі та ймовірність виникнення кризи фінансового стану суб'єктів господарювання. Четвертий етап дозволяє визначити функціональну залежність між вихідною змінною узагальнюючого інтегрального показника фінансового потенціалу та вхідними змінними ефективного використання фінансових ресурсів й джерел їх фінансування.

Список літератури:

1. Біла О. Г. Фінансове планування і прогнозування: навчальний посібник / О. Г. Біла – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 312 с.
2. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2-х т. – 3-е изд., перераб. и доп. / И. А. Бланк. – М.: ОМЕГА-Л, 2011. – Т. 1. – 656 с.
3. Верчинская И. Н. Менеджмент: [учебник] / И. Н. Верчинская – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2010. – 480 с.
4. Казанцев А. К. Основы финансового менеджмента. Практикум: учеб. пособ. / А. К. Казанцев, В. И. Малюк, Л. С. Серова. – [2-е изд.] – М.: ИНФРА-М, 2007. – 544 с.
5. Крамаренко Г. О., Чорна С. О. Фінансовий менеджмент: Підручник. – 2-ге вид. / Г. О. Крамаренко, С. О. Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 520 с.
6. Лайко П. А. Фінанси АПК: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. А. Лайко, Ю. І. Ляшенко. – К.: ДІА, 2010. – 225 с.
7. Лихачева О. Н. Финансовое планирование на предприятии: Учеб-практ. пособие / О. Н. Лихачева. – М.: Проспект, 2004. – 264 с.
8. Пашута М. Т. Прогнозування та макроекономічне планування: [навч. посібник] / М. Т. Пашута, А. В. Калина. – К.: МАУП, 1998. – 192 с.
9. Фінансова діяльність підприємства: підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
10. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / Н. А. Салига, Н. В. Дацій, С. О. Корецький, Н. В. Нестеренко, К. С. Салига. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 274 с.
11. Фінансове планування і управління на підприємствах: Навчальний посібник / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 432 с.
12. Хруцкий В. Е., Сизова Т. В., Гамаюнов В. В. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, Т. В. Сизова, В. В. Гамаюнов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 400 с.
13. Царев В. В. Внутрифирменное планирование / В. В. Царев. – СПб.: Питер, 2002. – 496 с.
14. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: Підручник / В. М. Шелудько. – К.: Знання, 2006. – 439 с.

Трусова Н.В.

Таврический государственный агротехнологический университет

МЕТОДОЛОГИЯ ПОТОКОВОГО ПОДХОДА К ПЛАНИРОВАНИЮ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОЙ СФЕРЫ

Аннотация

Рассмотрен методологический базис планирования финансового потенциала предприятий аграрной сферы. Выделены основные методы и приемы финансового планирования, его целевое направление в сфере хозяйственной деятельности предприятий. Определено экономическое содержание планирования финансового потенциала, что обуславливает возможность отделения объекта исследования в общей модели финансового обеспечения. Обосновано, что в процессе планирования финансовых мероприятий формируется четкая стратегия и создается инвестиционная модель развития предприятия. Это позволяет выделить критерии минимизации уровня финансового риска и получить дополнительную прибыль. Определены количественные и качественные характеристики финансовых мероприятий, необходимых для оценки стоимости финансовых ресурсов с учетом имеющихся у предприятия свободных средств, а так же потребности в дополнительном финансировании.

Ключевые слова: финансовое планирование, финансовый потенциал, финансовые мероприятия, финансовые ресурсы, финансовые риски, дополнительное финансирование, инвестиционная модель.

Trusova N.V.

Tavria State Agrotechnological University

METHODOLOGY FLOW APPROACH TO THE PLANNING OF FINANCIAL POTENTIAL OF ENTERPRISES OF AGRARIAN SPHERE

Summary

Methodological basis of financial potential planning for enterprises in agrarian sphere has been considered. The basic methods and ways of financial planning, its objective functions in the sphere of economic activity have been defined. Economical essence of financial potential planning has been determined, making possible separating an object of research in the general model of financial provision. It has been substantiated that a well-defined strategy is formed during the process of planning of financial measures and an investment model of enterprise development is created. This enables to specify criteria of financial risk level minimization and to gain additional income. Qualitative and quantitative characteristics of financial measures, necessary for estimation of value of financial resources with consideration of assets available for an enterprise and demands for additional financing, have been defined.

Keywords: financial planning, financial potential, financial measures, financial risks, additional financing, investment model.

УДК 338.58:338.2

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНО-ДЕВАЛЬВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Цап В.Д.

Таврійський державний агротехнологічний університет

Досліджено вплив інфляційно-девальваційних процесів, які негативно впливають на діяльність вітчизняних сільськогосподарських підприємств, та на вартість продукції сільськогосподарського виробництва. Доведено, що вплив таких процесів призводить до негайного збільшення собівартості кінцевого продукту. Запропоновано методичні підходи визначення залежності окремих статей виробничих витрат сільськогосподарських підприємств від курсу національної валюти. Виявлено видові закономірності у динаміці виробничих витрат у період девальваційних процесів та стабільності курсу національної валюти. **Ключові слова:** інфляція, девальвація, витрати виробництва, рівень рентабельності, прибуток, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза негативно вплинула на діяльність вітчизняних підприємств. Сьогодні вони переживають нестачу всіх без винятку ресурсів і працюють на межі своїх можливостей. Результати роботи кожного суб'єкта господарювання прямо залежить від побудованої системи управління витратами, яка забезпечує ефективність їхньої діяльності та конкурентоспроможність продукції. Але на сьогоднішній день дія досить великої кількості чинників перешкоджає сільськогосподарським підприємствам бути економічно незалежними від їхнього впливу, і навіть побудована та ефективно діюча раніше система управління витратами не може забезпечити їм повного уникнення від ризику стати банкрутом. В умовах невизначеності, яка на сьогоднішній день склалася в Україні, ситуація на багатьох підприємствах стала не керованою. Чинники, що діють на макrorівні, стають дедалі результативнішими з негативної точки зору. Наслідком такої дії є те, що не спрацьовують і ті важелі, які за кращих часів діяли на макrorівні, у позитивному напрямку як на рівень витрат, так і на рівень ефективності підприємства в цілому [1]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем собівартості, цін та рентабельності сільськогосподарського виробництва враховуючи інфляційно-девальваційні процеси досліджувались академіком Лукиновим І.І. В подальшому вони були продовжені В.Р. Боев, О.В. Боднар, Ю.П. Воскобійником, В.П. Галушко, В.Н. Зимовцем, В.Я. Меселем-Веселяком, В.Ю. Протасовим, І.В. Охріменко, Е.О. Сагайдак, П.Т. Саблуком, О.О. Сторожуком, О.М. Шпичаком та іншими.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні надзвичайно актуальною є проблема об'єктивності формування витрат та визначення прибутковості сільськогосподарських підприємств в умовах інфляційно-девальваційних процесів, що суттєво впливає на управлінські рішення різних рівнів стосовно аграрного сектора.

Мета статті. Метою статті є вплив інфляційно-девальваційних процесів на формування витрат виробництва сільськогосподарської продукції, виявлення особливостей формування витрат за таких процесів та розробка підходів забезпе-

чення об'єктивного відображення витрат за відповідної ринкової ситуації.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом на діяльність аграріїв суттєво вплинула девальвація гривні. Поняття «девальвація» та «інфляція» є близькими за своєю сутністю. Перше розуміють, як купівельну спроможність національної валюти відносно іноземних валют, а друге відносять до її купівельної спроможності на внутрішньому ринку. При цьому девальвація валюти є однією з причин інфляції всередині країни.

З часу переходу до гнучкого курсоутворення на валютному ринку в лютому 2014 року вітчизняна грошова одиниця знецінилася по відношенню до долара США у декілька разів (з 8 до 26,5 грн./дол.). Загалом в середньому за період 2008-2014 рр. вартість долара підвищилася з 5,267 грн. до 11,887 грн., тобто у 2,3 рази. Обвал гривні призвів до підвищення витрат на виробництво продукції, зокрема і в сільському господарстві. Так, вони збільшилися з 55346,2 млн. грн. у 2008 році до 154313,5 млн. грн. у 2014 році, тобто у 2,8 рази.

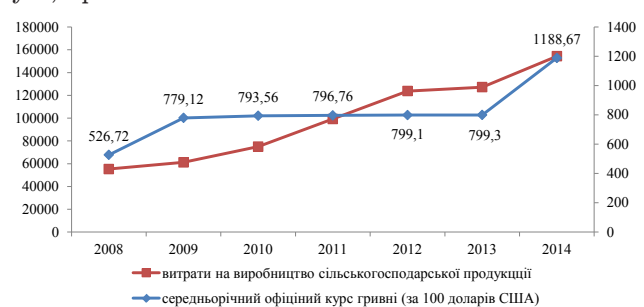

Рис. 1. Динаміка витрат на виробництво сільськогосподарської продукції і середньорічного курсу валют

Статистика зростання виробничих витрат в аграрному секторі економіки підтверджується показником сукупного індексу витрат.

Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції – середньозважена величина з індексів цін виробників промислової продукції та продукції сільськогосподарського походження, що використовуються у сільському господарстві, індексів тарифів на послуги, які надаються сільськогосподарським товаровиробникам, та оплати праці в сільському господарстві.